

Anotace:

Udělat ten krok...

Návrh Památníku válečných veteránů v parku Čs. letců v Moravské Ostravě

Připomínat si dávnou i nedávnou minulost je důležitou součástí formování kolektivní a individuální paměti stejně jako identity člověka a společnosti. Pomníky jsou jedním ze způsobů, jak udržovat a posilovat historické vědomí – jak vzdávat hold významným, třeba i anonymním hrdinům, kteří se nebáli učinit důležitá a odvážná rozhodnutí, jak diskutovat o významu některých dějinných událostí, ale také jak přecházet opakování činů, které v minulosti vedly k nejrůznějším ideologickým kolizím, selháním či tragédiím.

Památník válečných veteránů v parku Čs. letců v Moravské Ostravě nepojímáme jako monument, který by měl být dominantou místa či města. Stejně tak se záměrně vyhýbáme figurativním a prostorově výrazným prvkům, které by ilustrativně nebo pateticky dokládaly činy či postavy veteránů válečných konfliktů moderní epochy. Naším cílem je komponovat památník, který by důstojně, avšak minimalisticky, pokorně a neokázale připomínal ty, kteří se nebáli „udělat ten krok...“ – ty, kteří v různých situacích a na různých místech riskovali své životy a zdraví za budoucnost celé společnosti. Součástí našeho ideového záměru je však rovněž výzva ke všem návštěvníkům památníku: navrhované řešení totiž vybízí k symbolickému překročení hranice – hranice stojící mezi známým a neznámým, mezi stabilitou a nejistotou, mezi „my“ a „oni“. Památník tedy vnímáme nejen jako poctu hrdinům, ale rovněž jako apel pro nás, naše současníky a další generace. Právě proto, že je památník koncipován v první řadě jako dialog s minulostí a že akcentuje místa, kde se připomínané válečné konflikty odehrávaly (viz dále), jeho návrh dialogicky pracuje také s některými staršími prvky stávajícího parku.

Základem navrhovaného památníku, jehož půdorysné a prostorové řešení umožňuje konání různých pietních setkání, je uměle vytvořená mělká vodoteč. Tento vodní prvek výrazně longitudiálního tvaru je umístěn v severní polovině stávajícího parku a linie jeho koryta diagonálně přetíná několik segmentů existujících zatravněných ploch a platformu (cestu) ze žulové dlažby. Závěr vodoteče mělce vniká do křížení stávajících parkových cest. Koryto nepřerušuje žádnou z hlavních cest, ale využívá prodloužení, respektive obnovení původní boční cesty. Půdorysná osa navrhovaného památníku symbolicky kopíruje směr státní hranice v prostoru severně od Ostravy, tzn. v místě, kde po okupaci Československa v roce 1939 docházelo k přechodům exilových vojenských jednotek do Polska. Návrh pomníku tak bezprostředně reaguje na místní specifika – na historický a geografický genius loci Severní Moravy a Slezska.

Zásadní součástí památníku je přechodové břevno umístěné v podélné ose uvnitř vodoteče, a to v místě obnovené původní cesty směřující ze stávající parkové platformy do ulice Na Desátém. Tento prvek vytvořený z nerezů vystupuje o cca 10 cm nad hladinu tekoucí vody a do jeho boční plochy je vyřezané hlavní motto památníku

„Udělat ten krok...“ / „To make the step...“.

Břevno umožňuje provést běžný krok při překonání koryta vodoteče, čímž evokuje zdolávání mezí, hranic, linií, demarkačních čar, či přírodních překážek, a to jak v jejich fyzické podobě, tak v rozměru mentálním a duchovním.

Nerezové dno koryta je v prostoru přechodového břevna opatřeno vydutou ražbou názvů zemí, vojenských akcí či misí, v nichž v různých historických obdobích 20. století působili čeští veteráni – včetně příslušných datací. Tento typografický prvek odkazuje k údajům vyražených na vojenských identifikačních (tzv. „psích“) známkách, které byly a nadále jsou osobním označením vojáků používaným k identifikaci padlých či zraněných. Z technického hlediska je haptické řešení vyduté ražby písma výhodné rovněž kvůli protiskluznosti v případě, že by někteří z návštěvníků parku chtěli využít vodního koryta pro ochlazení chodidel či k brouzdavému průchodu.

Památník a prostor náměstí jsou dokomponované stélou stávajícího pomníku Čs. letcům, která je umístěná do osy navrhované vodoteče, a sice na její západní konec (v křížení cest); v novém řešení vytváří důležitý, avšak nepompézní vertikální akcent. Stéla je umístěná na nový čtvercový sokl nerezové konstrukce, která vystupuje ze dna koryta. Šíře hladiny vody, která v tomto místě stélu obtéká, nesnižuje čitelnost písma na vlastním pomníku.

Hmota památníku je vytvořená z prostého mělkého koryta z nerezového plechu, který je odolný povětrnosti, trvanlivý a bezúdržbový. Koryto je zapuštěné do terénu s průřezem tvaru U a má hloubku cca 240mm a celkovou šíři cca 1200 mm (s pravouhlym stykem dna a boků). Podélným směrem k přepadové přepážce jím protéká voda (o výšce sloupce cca 220 mm) proudící z trysek umístěných na jednom konci směrem k odtoku na druhém konci. Přepážka udržuje úroveň a jen lehký vlnivý pohyb hladiny. Strojovna s jednoduchou technologií (včetně automatiky, filtrace a kompenzační nádrže) vodního prvku je zapuštěná pod terénem a nachází se při severovýchodním konci vodoteče (směrem k ulici Na Desátém). Boky koryta jsou po celé délce opatřené vestavěnými liniiovými bazénovými LED svítidly, které v noci prosvětlují vodní sloupec a které jsou odolné a mají nízkou spotřebu. Navrhovaná dlažba obnovené cesty se materiálově shoduje se stávající žulovou platformou, aby fyzicky i opticky splynuly do organického celku.